

**УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ИСТОРИЯ И ЦИВИЛИЗАЦИИ ЗА X КЛАС
(ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНА ПОДГОТОВКА)**

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Съдържанието на общообразователната подготовка *по история и цивилизации* в X клас на първи гимназиален етап представлява пълен курс по българска история – от първи свидетелства за живот по днешните български земи до началото на XXI век. В този клас учениците разширяват и задълбочават познанията си за най-значими политически, стопански, обществени и културни явления в българската история. Така се формира отношение към родното, към историческата традиция, утвърждава се съзнанието за гражданска и национална идентичност, разбирането за активната роля и отговорност на личността като основни ценности на Съвременността.

В процеса на обучение се затвърждават уменията за овладяване и прилагане с помощта на специфични техники на методи на историческото познание, като акцентът е поставен върху уменията за учене, за развиване на критичното мислене и самостоятелното обработване на информация, за изразяване и аргументиране на собствена позиция.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ В КРАЯ НА КЛАСА

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТИ	ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ, ОТНОШЕНИЯ
I. Фундаментите на съвременния свят	Открива връзката между политически, стопански, идейни и социални промени. Описва основни политически възгледи и модели на управление. Обяснява възникването и дейността на различни институции. Прилага хронологични и/или пространствени ориентири при обяснение на териториални и/или обществени промени. Определя мястото на България в значими исторически процеси. Подбира и използва основни понятия при описание, сравнение и анализ на исторически събития и процеси. Открива причини и последици.

<p>II. Национално и световно историческо и културно наследство</p>	<p>Идентифицира и описва културно-исторически паметници със световно значение. Обяснява традиции, принадлежащи на различни култури. Открива синхронност или асинхронност в културното развитие на различните общества и дава примери за взаимни влияния. Оценява значението на националните и европейските приноси в световното културно наследство.</p>
<p>III. Човекът в историята</p>	<p>Описва развитието на идеите за правата и свободите на гражданите в различни общества. Представа различия в начините на живот, в религиозните вярвания и в ценностите на отделни общества. Оценява идеи и действия на личности в историята. Обяснява социални и икономически последици от открития в областта на науката, техниката и технологиите. Обяснява значими проблеми в историческото развитие и ролята на човека за тяхното разрешаване.</p>
<p>IV. Източници на историята</p>	<p>Извлича и интерпретира информация от писмени документи, карти, изображения, схеми, диаграми. Проявява критично отношение при работа с различни исторически източници. Разграничава исторически факти от интерпретации за тях. Създава писмен текст по зададен исторически проблем и/или върху исторически източници. Търси, подбира и обработва информация с помощта на ИКТ по зададени показатели.</p>

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Очаквани резултати	Нови понятия
<p><u>Тема 1. Днешните български земи през праисторическата епоха</u></p>	<p>Познава археологически обекти с открити следи от човешки живот в днешните български земи (пещерата „Козарника“, пещерата „Бачо Киро“, пещерата „Магура“, Карановската селищно могила).</p> <p>Дава пример за обществено разслоение (Варненски некропол).</p> <p>Представя вярванията на праисторическите хора: преклонение пред силите на природата, вяра в живота след смъртта.</p>	<p>неолитна революция</p>
<p><u>Тема 2. Днешните български земи през Античността</u></p> <p>2.1. Държавност</p> <p>2.1.1. Древна Тракия. Одриско царство</p> <p>2.1.2. Българските земи в границите на Римската и ранната Византийска империя (I – VI в.)</p> <p>2.2. Общество и всекидневен живот</p> <p>2.2.1. Общество и всекидневен живот на траките</p> <p>2.3. Културно наследство</p> <p>2.3.1. Религиозни вярвания и</p>	<p>Използва пространствени ориентири при описанието на Древна Тракия и границите на Одриското царство.</p> <p>Представя последиците от гръцката колонизация по бреговете на Черно море.</p> <p>Описва възникването на държавни обединения при тракийските племена.</p> <p>Представя Одриското царство като пример за държавно обединение.</p> <p>Описва днешните български земи в състава на римските провинции на Балканите.</p> <p>Познава прехода от езическата Римска империя към християнската Византийска империя и значението му за балканските провинции.</p> <p>Описва бита и всекидневния живот на траките.</p> <p>Разкрива ролята на владетеля в тракийското общество.</p> <p>Описва елементи на тракийските вярвания и обичаи.</p>	

<p><i>културно наследство на древните траки</i></p> <p><i>2.3.2. Културното наследство на елинската, римската и ранновизантийската цивилизация в днешните български земи</i></p>	<p>Представя паметниците на тракийското културно наследство с национално и световно значение.</p> <p>Търси, подбира и обработва информация чрез ИКТ по зададени показатели за нови археологически открития, свързани с древните траки.</p> <p>Идентифицира съвременни български селища, създадени през римската епоха със съответните им имена.</p> <p>Описва разпространението на християнството в балканските провинции на Римската империя.</p> <p>Идентифицира характерни паметници на елинската, римската и ранновизантийската култура в днешните български земи.</p>	<p>мегалитна култура</p> <p>орфизъм</p> <p>римска урбанизация</p> <p>базилика</p> <p>ротонда</p>
<p><u>Тема 3. България до началото на XI век</u></p> <p><u>Акценти:</u></p> <p>3.1. Държавност</p> <p><i>3.1.1. Славяните и древните българи във Великото преселение на народите</i></p> <p><i>3.1.2. Създаване и укрепване на Българското ханство/канство</i></p> <p><i>3.1.3. България през първата половина на IX век</i></p> <p><i>3.1.4. Християнизация на българската държава при княз Борис I</i></p> <p><i>3.1.5. Могъщество на България при цар Симеон Велики</i></p> <p><i>3.1.6. Завладяване на Българското царство от Византия и отпорът срещу него. Цар Самуил</i></p> <p><i>3.1.7. Българските земи под властта на Византия</i></p>	<p>Обяснява причини и последици от Великото преселение на народите.</p> <p>Представя държавното устройство на ранносредновековната българска държава.</p> <p>Проследява най-значимите военни конфликти, в които участват българите, в периода V – XI век.</p> <p>Дава примери за успехи на средновековната българска дипломатия.</p> <p>Оценява по зададени показатели владетелите: Кубрат, Аспарух, Тервел, Крум, Омуртаг, Борис I, Симеон Велики, Петър I, Самуил.</p> <p>Познава формите и проявите на съпротива срещу византийската власт.</p> <p>Търси, подбира и обработва чрез ИКТ информация по зададени показатели за личности, исторически събития и процеси.</p> <p>Обяснява последиците от завладяването на българските земи от Византия.</p>	<p>инсигнии</p>

<p>3.2. Общество и всекидневен живот 3.2.1. Славяните и древните българи до покръстването 3.2.2. Общество и всекидневие на българите след християнизацията</p> <p>3.3. Култура и културно наследство 3.3.1. Културното наследство на езическа България 3.3.2. Делото на св. св. Кирил и Методий и техните ученици 3.3.3. „Златният век“ на българската култура 3.3.4. Културни взаимодействия между цивилизации</p> <p>3.4. Религия 3.4.1. Религиозните вярвания и обичаи на славяните и древните българи 3.4.2. Извоюване на автокефална българска църква</p>	<p>Сравнява обществата на славяните и древните българи до покръстването. Описва промените в българското общество в резултат на християнизацията. Извлича информация от различни източници за всекидневието на средновековните българи.</p> <p>Представя паметници от епохата с национално и световно културно значение. Обяснява значението на делото на св. св. Кирил и Методий и техните ученици. Разбира защо св. св. Кирил и Методий са определени за небесни съпокровители на Европа. Познава книжовни школи, книжовници и техни произведения. Оценява влиянието на българската култура в средновековния свят. Търси, подбира и обработва информация чрез ИКТ по зададени показатели за култура и културно наследство от епохата.</p> <p>Познава основни елементи от религията на славяните и древните българи. Разбира значението на покръстването и извоюването на автокефална църква. Определя ролята на Църквата в живота на средновековния човек.</p>	<p>идентичност културни взаимодействия канон в изкуството житие</p> <p>автокефалност богомилство отшелничество схизма</p>
<p><u>Тема 4. Българската държава (XII – XIV в.).</u> <u>Акценти:</u> 4.1. Държавност</p>	<p>Оценява ролята на династията на Асеневци за възстановяването на българското царство. Извлича информация от различни източници за развитието на българската държава. Представя устройството на българската държава в периода</p>	

<p><u>Тема 5. Българските земи под османска власт (XV – XVIIв.)</u> <u>Акценти:</u></p> <p>5.1. Държавност 5.1.1. Османската политическа система 5.1.2. Съпротива срещу османската власт</p> <p>5.2. Общество и всекидневен живот 5.2.1. Демографски промени в българските земи 5.2.2. Контакти и конфликти на различните социални, етнически и религиозни групи във всекидневието</p> <p>5.3. Култура и културно наследство 5.3.1. Българските земи на кръстопътя на цивилизации 5.3.2. Българската култура (XV – XVII в.)</p>	<p>Използва пространствени ориентири за определяне границите на Османската империя и българското пространство в нея. Описва устройството на Османската империя. Определя мястото на българите в системата на османската държава. Разграничава формите на антиосманска съпротива. Разбира ролята на външнополитическите фактори за развитието на българските съпротивителни прояви. Оценява съпротивителните действия на българите срещу османската власт.</p> <p>Разпознава основните групи в обществото. Проследява на карта преселванията от и към българските земи. Описва процеса на формирането на български диаспори. Представя основни характеристики на стопанския и обществения живот в селото и града. Разбира ролята на семейството, рода и българския език за съхраняването на народността. Описва процесите на ислямизация и техните резултати. Дава примери от всекидневието за традициите на различните религиозни общности в българските земи</p> <p>Установява асинхронност между българското и европейското културно развитие. Представя българските земи като зона на контакти и конфликти между християнската и ислямската цивилизация. Дава примери за културните приноси на българите католици. Оценява ролята на Чипровската книжовна школа. Търси, подбира и обработва информация по зададени показатели чрез ИКТ за исторически личности и центрове на българската култура през XV – XVII в. в българските земи и извън тях.</p>	<p>диаспора</p> <p>ислямизация</p> <p>традиционна култура</p>
--	---	--

<p>5.4. Религия 5.4.1. Православието – опора на българите</p>	<p>Разбира ролята на християнската религия за съхраняване на българската народност. Обяснява по зададени показатели ролята на манастирите за съхраняване на българския народ през XV – XVII в. Посочва примери на светци мъченици за християнската вяра.</p>	
<p><u>Тема 6. Българско възраждане (XVIII – XIX в.)</u> <u>Акценти:</u></p> <p>6.1. Идеи и политики: 6.1.1. Новото време и българите 6.1.2. Зараждане на национално самосъзнание у българите – Паисий Хилендарски и Софроний Врачански 6.1.3. Новото българско училище 6.1.4. Движение за самостоятелна църква и формиране на Българската екзархия 6.1.5. Начало на организирано националноосвободително движение 6.1.6. Българското националноосвободително движение (1869 – 1875 г.) 6.1.7. Априлско въстание 1876 г. 6.1.8. Руско-турска освободителна война (1877 – 1878 г.)</p>	<p>Представя Българското възраждане като преход на българското общество към Новото време. Обяснява същността, съдържанието и хронологичните граници на Българското възраждане. Оценява дейността на Паисий Хилендарски и Софроний Врачански. Представя влиянието на промените в Османската империя върху Българското възраждане. Представя прехода от килийно към светско образование. Разграничава етапите в движението за извоюване на църковна независимост. Оценява значението на борбите за църковна самостоятелност. Оценява ролята на Българската екзархия и признаването на българската нация. Представя формите на съпротива на българите. Представя идеите и дейността на Георги Стойков Раковски като основоположник на организираното националноосвободително движение. Оценява делото на Васил Левски за освобождението на българите. Систематизира по зададени показатели дейността на Любен Каравелов и Христо Ботев. Познава ролята на центровете на българската емиграция. Представя подготовката, избухването и последиците от Априлското въстание (1876 г.) Описва военните действия и участието на българите в Руско-турската война (1877 – 1878 г.) въз основа на информация от различни исторически източници. Търси, подбира и обработва информация чрез ИКТ по</p>	<p>Танзимат</p> <p>национална идея легия Български революционен централен комитет (БРЦК) Вътрешна революционна организация (ВРО) дуализъм</p>

<p>6.2. Общество и всекидневен живот 6.2.1. Стопански промени през XVIII – XIX век 6.2.2. Промени в българското общество през Възраждането 6.2.3. Българите в сферата на европейската цивилизация 6.2.4. Демографски процеси</p> <p>6.3. Култура и културно наследство 6.3.1. Българската култура през Възраждането</p>	<p>зададени показатели за исторически личности от епохата.</p> <p>Представя стопанските промени в българските земи през периода. Дава примери за ролята на стопанското развитие през Възраждането върху живота на българите. Представя новите социални групи в българското възрожденско общество. Обяснява влиянието на европейската цивилизация върху възрожденските българи (облекло, вътрешен интериор на жилищата и др.). Дава примери за процесите на вътрешна и външна миграция.</p> <p>Дава примери за промени в духовния живот на българите в резултат на европейското културно влияние: издаване на вестници и списания, поява на театрални трупи, хорове, оркестри и др. Свързва възрожденски дейци с техните произведения: Добри Чинтулов, Христо Ботев, Любен Каравелов, Иван Вазов. Оценява постиженията на българската възрожденска литература, живопис и архитектура.</p>	<p>модерна култура</p>
<p><u>Тема 7. България от Освобождението до края на Втората световна война</u> Акценти:</p> <p>7.1. Държавност и политики 7.1.1. Възникване на българския национален въпрос 7.1.2. Възстановяване на българската държавност и изграждане на Княжество България 7.1.3. Княз Александър I, конституционният въпрос и</p>	<p>Обяснява клаузите на Санстефанския договор и решенията на Берлинския конгрес от 1878 г. Разграничава чрез исторически източници основни идеи на либерали и консерватори за устройството на България. Обяснява устройството на Княжество България според Търновската конституция. Представя основни права и задължения на българските граждани според Търновската конституция. Представя устройството на Източна Румелия. Оценява последици от Съединението на Източна Румелия с Княжество България.</p>	<p>автономия</p> <p>регентство</p>

<p><i>политическите партии</i></p> <p><i>7.1.4. Политическо устройство на Източна Румелия</i></p> <p><i>7.1.5. Съединението на Източна Румелия с Княжество България и неговата защита</i></p> <p><i>7.1.6. Българската криза. Изборът на княз Фердинанд I</i></p> <p><i>7.1.7. Българите извън пределите на свободната държава</i></p> <p><i>7.1.8. Модернизация на България в началото на XX век</i></p> <p><i>7.1.9. Обявяване на независимостта на Царство България</i></p> <p><i>7.1.10. Войни за национално обединение (1912 – 1918 г.)</i></p> <p><i>7.1.11. България в периода между двете световни войни</i></p> <p><i>7.1.11. 1. Левият политически радикализъм</i></p> <p><i>7.1.11. 2. Демокрацията, Деветнайсетомайският преврат и безпартийният режим</i></p> <p><i>7.1.12. България в годините на Втората световна война</i></p> <p>7.2. Общество и идеи</p> <p><i>7.2.1. Развитие на българското стопанство след Освобождението</i></p>	<p>Разбира причините за скъсване и възстановяване на дипломатическите отношения между България и Русия.</p> <p>Обяснява значението на обявяването на Независимостта през 1908 г. и на Царство България.</p> <p>Представя основни моменти от освободителното движение на българите в Македония и Одринско.</p> <p>Представя подготовката, избухването и последиците от Илинденско-Преображенското въстание.</p> <p>Открива причини и последици от Балканските войни.</p> <p>Оценява участието на България в Първата световна война и клаузите на Ньойския договор.</p> <p>Посочва особеностите на управлението на БЗНС.</p> <p>Разбира ролята на международните и вътрешни фактори за радикализация на политиката на БКП и за ескалацията на политическото насилие в България.</p> <p>Представя кризата на демокрацията и преврата от 19 май 1934 г.</p> <p>Обяснява ролята в управлението на страната на владетелите: Александър I, Фердинанд I и Борис III.</p> <p>Представя основни тенденции на българския политически живот между двете световни войни.</p> <p>Оценява избора и действията на България по време на Втората световна война.</p> <p>Обяснява с помощта на карта промените в границите на България от 1878 г. до 1947 г.</p> <p>Оценява значението на действията за спасяване на българските евреи през Втората световна война.</p> <p>Търси, подбира и обработва информация чрез ИКТ и различни исторически източници за участието на българи във войните за национално обединение.</p> <p>Открива елементи на стопанска модернизация на България в края на XIX в. и началото на XX в.</p> <p>Открива елементи на синхронност и асинхронност в бита и</p>	<p>легитимност</p> <p>безкняжие</p> <p>протекционизъм</p> <p>Вътрешна македоно-одринска революционна организация</p> <p>Комунистически интернационал</p> <p>терор</p> <p>атентат</p> <p>безпартийен режим</p>
--	---	---

<p>7.2.2. <i>Модернизация на българското общество</i></p> <p>7.3. <i>Култура и наука</i></p> <p>7.3.1. <i>Развитие на образованието след Освобождението</i></p> <p>7.3.2. <i>Българската култура</i></p>	<p>ежедневието на българите и западноевропейците.</p> <p>Разграничава традиционни от нови празници, налагащи се в българското общество.</p> <p>Търси, подбира и обработва информация чрез ИКТ за модернизацията на българското общество.</p> <p>Илюстрира с примери развитието на българското образование, наука и култура.</p> <p>Свързва български творци и произведения в областта на литературата, изкуството и архитектурата с европейски културни течения.</p>	
<p><u>Тема 8. България след Втората световна война до 1989 г.</u></p> <p><u>Акценти:</u></p> <p>8.1. Държавност и политики</p> <p>8.1.1. <i>България в съветската сфера на влияние и промените в политическата система 1944 – 1947 г.</i></p> <p>8.1.2. <i>Утвърждаване на тоталитарния режим в България</i></p> <p>8.1.3. <i>България и промените в Източния блок</i></p> <p>8.1.4. <i>България и Европа – „разведряването“ и „застоят“</i></p> <p>8.1.5. <i>Крах на тоталитарния режим</i></p>	<p>Проследява промените в политическото развитие на България след Втората световна война, включително прехода от „народна демокрация“ към съветизация.</p> <p>Разбира ролята на СССР за налагане на комунистическия режим в България.</p> <p>Описва чрез изображения от периода характерни белези на култа към личността и към „партийния вожд“.</p> <p>Обяснява характеристики на тоталитарната държава.</p> <p>Посочва основни характеристики на едноличната власт на Тодор Живков.</p> <p>Сравнява конституциите на Народна република България от 1947 г. и 1971 г.</p> <p>Дава примери за политически терор, репресии и нарушаване на граждански, политически и човешки права и свободи.</p> <p>Открива форми на политическа съпротива срещу комунистическия режим.</p> <p>Дава примери за зависимостта на българската външна и вътрешна политика от СССР.</p> <p>Представя политиката на БКП към българите от Пиринска</p>	<p>съветизация</p> <p>комунизъм</p> <p>диктатура на пролетариата</p> <p>Народен съд</p> <p>репресивен апарат</p> <p>„трудововъзпитателни общежития“ (лагери)</p> <p>горяни</p>

<p>8.2. Общество и икономически процеси 8.2.1. <i>Икономически промени в селото и града</i> 8.2.2. <i>Българското общество (1944 – 1989). Демографски промени и социална политика</i></p> <p>8.3. Култура, наука и технологии 8.3.1. <i>Българската култура през втората половина на XX век. Власт и интелигенция</i> 8.3.2. <i>Българската наука и новите технологии</i></p>	<p>Македония. Дава примери за отношението на комунистическия режим към етническите общности.</p> <p>Обяснява стопанските промени при комунистическия режим. Оценява последиците на централизираната планова икономика и на институциите върху икономическото развитие на България.</p> <p>Дава примери за миграции от селото към града. Разбира ролята на пропагандата в обществото. Дава примери за унифицирането на живота на българите (облекло, жилище, обзавеждане, кола), както и за създаването на система от привилегии.</p> <p>Посочва приноси на България в европейското и световното културно наследство. Търси и подбира по зададени показатели чрез ИКТ информация за световноизвестни български творци. Обяснява механизмите за контрол на комунистическия режим върху интелигенцията. Дава примери за дисидентски прояви сред българската интелигенция. Представя промените в индустрията и бита на хората. Описва причините за технологичното изоставане на България спрямо Запада.</p>	<p>„Възродителен процес“</p> <p>експроприация социалистическа индустриализация насилствено коопериране изселване</p>
<p><u>Тема 9. България след 1989 г.</u> <u>Акценти:</u></p> <p>9.1. Държавност и политики 9.1.1. <i>Развитие на многопартийна политическа система</i> 9.1.2. <i>Политически промени и</i></p>	<p>Представя премахването на тоталитарните институции и възвръщането към принципите на плурализъм, демокрация и пазарна икономика. Описва устройството на Република България съгласно конституцията. Изброява основни права и задължения на гражданите според Конституцията на Република България.</p>	<p>избирателна система гражданско общество свобода на словото евроатлантически избор</p>

<p><i>изграждане на институциите на демократичната държава</i></p> <p><i>9.1.3. Пътят на България към НАТО и Европейския съюз.</i></p> <p><i>9.1.4. България в ЕС</i></p> <p>9.2. Икономика и общество</p> <p><i>9.2.1. Преход към пазарна икономика</i></p> <p><i>9.2.2. Демографски и миграционни процеси</i></p> <p>9.3. Култура</p> <p><i>9.3.1. Културата в условията на демокрация</i></p> <p><i>9.3.2. Хуманизъм, толерантност и свобода на движение на хора и идеи</i></p>	<p>Дава примери за положителното влияние на Европейския съюз върху развитието на България.</p> <p>Представя основни насоки в българската външна политика.</p> <p>Обяснява предизвикателствата при прехода на българското стопанство към пазарна икономика.</p> <p>Дава примери за социални проблеми на прехода.</p> <p>Дава примери за положителни ефекти от реструктурирането на икономиката и членството в ЕС за икономическото развитие на България.</p> <p>Оценява последиците от демографските и миграционни процеси.</p> <p>Дава примери за българско културно присъствие по света.</p> <p>Представя чрез примери взаимодействието между българската и съвременната световна култура.</p> <p>Представя чрез средствата на ИКТ българи със световни постижения в различни области.</p> <p>Дава примери за промени във всекидневието на българите.</p> <p>Представя развитието на културния плюрализъм.</p>	<p>приватизация</p> <p>глобализация</p>
--	--	--

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНО ПРОЦЕНТНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНИТЕ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ ЗА ГОДИНАТА

За нови знания	до 60%
За упражнения и практически дейности	до 22%
За обобщение и преговор	до 12%
За контрол и оценка	до 6%

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Оценяването на постиженията на учениците отразява равнището на достигане на очакваните резултати в учебната програма. То отчита динамиката в различните сфери на познавателната им дейност (усвояване и преработване на информация, прилагане на знания и умения, формиране на компетентности, оценъчни дейности и др.). Поради спецификата и разнообразния характер на очакваните резултати при оценяването могат да се използват различни методи и средства за проверка и оценка.

Учениците трябва предварително да са информирани за критериите и системата за оценяване на постиженията им.

Съотношение при формиране на срочна и годишна оценка:

Текущи оценки (от устни, от писмени, от практически изпитвания)	50%
Оценки от контролни работи	25%
Оценки от други участия (работа в час, изпълнение на домашни работи, на упражнения, работа по проекти и др.)	25%

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ, КАКТО И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

1. Дейности, които могат да се реализират в класната стая, както и такива, които се реализират извън училище

ДЕЙНОСТИ	
В КЛАСНАТА СТАЯ	ИЗВЪН УЧИЛИЩЕ
<p>Участие в ролеви игри. Изработване на мултимедийни презентации. Изработване на хронологични таблици, линии на времето. Участие в дискусии по важни исторически теми. Работа с разнообразни източници на информация: исторически справочници, интернет, художествена литература. Работа в екип по предварително зададени задачи за проучване. Участие в разработване на конкретни учебни проекти. Изработване на портфолио.</p>	<p>Работа в библиотека. Посещение на архив. Използване на информация от интернет за проучвателска и изследователска дейност, свързана както с конкретното учебно съдържание, така и за изучаването на родния край. Провеждане на интервюта и анкети. Участие в учебни екскурзии. Посещения в музеи. Запознаване с органи на местната и централна власт.</p>

2. Междупредметни връзки, насочени към придобиване на ключови компетентности:

КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ
<p>Компетентности в областта на българския език</p>	<p>Български език: Знание за основните видове устно взаимодействие. Умение за критическо четене и писане. Отношение на предразположеност към критичен и конструктивен диалог.</p>
<p>Умения за общуване на чужди езици</p>	<p>Чужди езици: Чрез използваните понятия от чужд произход обогатява езиковата си култура. Отношение към културното многообразие и межкултурното общуване.</p>

<p>Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите</p>	<p><u>Математика:</u> Развива умения за изчисляване, работейки с линия на времето. Развива умения за построяване и разчитане на графика. Развива умения за търсене на белези за еднаквост и съпоставимост на фигури.</p> <p><u>Природни науки:</u> Знание за напредъка, ограниченията и рисковете от технологиите в обществото. Умение да се разпознават основните характеристики на научното търсене и умение да се съобщават заключенията и разсъжденията, които довеждат до тях. Отношение на уважение към истината и желание да се търсят аргументи и да се оценява тяхната валидност.</p>
<p>Дигитална компетентност</p>	<p><u>Информационни технологии:</u> Знание за основни компютърни програми за обработка на текстове, създаване на електронни таблици, бази данни, съхраняване и управляване на информация. Умения да се използват инструменти за създаване и представяне на информация. Критично отношение към наличната информация и отговорно ползване на интерактивните медии.</p>
<p>Умения за учене</p>	<p><u>География и икономика:</u> Развива умения за работа с географска/историческа карта. Спомага за ориентиране в динамично променящите се граници на европейските държави.</p> <p><u>Изобразително изкуство:</u> Развива умения за наблюдение на произведение на изобразителното изкуство и съставяне на описание по картина. Развива умения за свързване на текст и изображение. Развива умения за извличане на информация от произведения на изкуството. Утвърждава като част от активния речник понятия като композиция, фон, палитра и др.</p>

	<p><u>Философия:</u> Знание за развиването на изискваните компетентности, знания, умения и квалификации. Умение да оценява собствената си работа, както и да търси съвети и подкрепа, когато е необходимо. Отношение на положителна нагласа, която включва мотивацията и увереността да се постоянства и успява в ученето в хода на човешкия живот.</p>
Социални и граждански компетентности	<p><u>Български език и литература:</u> Формира отношение към етичните кодекси и кодекси на поведение, общоприети в различните общества и обществени среди.</p>
Инициативност и предприемчивост	<p><u>Философия:</u> Знание за компетентността, която включва творчество, новаторство, поемане на рискове, както и способността да се планират и управляват проекти. Умение за способността да се работи както поединично, така и в сътрудничество с групи. Основно значение има умението да се преценяват и откриват собствените силни и слаби страни, да се оценяват и поемат рискове, когато е оправдано.</p>
Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество	<p><u>Изобразително изкуство:</u> Развива умение за разбиране и оценяване на историческата стойност на архитектурната среда. Умение да се оцени изкуството и естетическото удоволствие от него, както и самоизразяването чрез разнообразни средства. Отношение на зачитане на разнообразието на културното изразяване.</p> <p><u>Музика:</u> Придобива знания за музикални явления и личности.</p> <p><u>Литература:</u> Придобива знания за европейската литература и култура.</p>
Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт	<p><u>География и икономика:</u> Изгражда разбиране за единство на околна среда, бит и всекидневие на хората.</p>